
УДК 811.161.2'373.2 (477.82)

Наталія Шулська (м. Луцьк)

СІМЕЙНО-РОДОВА АНТРОПОНІМІЯ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ

У статті проаналізовано сімейно-родові прізвиська жителів Західного Полісся. Для системної характеристики прізвиськ виділено чотири лексико-тематичні групи. Простежено особливості функціонування вуличних іменувань синів і дочок на Західному Поліссі..

Ключові слова: *прізвисько, Західне Полісся, лексико-тематична група.*

Антропонімна система української мови репрезентована як офіційними онімами (прізвищами, іменами, патронімами), так і неофіційними (побутовими варіантами імен, прізвиськами, або вуличними назвами). Однак якщо кодифіковані антропоніми вивчено вже досить докладно, є спеціальні ґрунтовні студії, то неофіційна (народно-побутова) система називання досліджена ще недостатньо, особливо в теоретичному аспекті. Вуличні назви — не менш перспективне поле для досліджень поряд із прізвищами, особовими іменами, діалектизмами. Невипадково П. Чучка зазначає: «Ми дивимося на прізвиська як на розкішний заповідник, у якому ще повнокровним життям живе те, що поза ним, в інших антропонімних класах, давно вже безповоротно відійшло в забуття» [38: 168]. Крім того, прізвиськова система містить концентровану інформацію про лінгвоментальну та етнокультурну специфіку українців, тому цей напрям передбачає комплексне опрацювання регіональних антропоніміконів, тобто їх системне вивчення.

Якщо раніше питання українського прізвиськотворення торкалися лише дотично, то в сучасних лінгвістичних студіях цей процес уже активізувався дослідженнями Г. Аркушина [1–8], Г. і Д. Бучків [9], О. Вербовецької [10], Г. Ліщинської [17], М. Лесюка [16], М. Наливайко [18–19], Н. Федотової [32], П. Чучки [38–41]. Неофіційний

антропонімний матеріал систематизовано лексикографічно в «Словнику прізвиськ Нижньої Наддніпряни (в двох книгах)» В. Чабаненка [36] та «Словнику прізвиськ північно-західної України (в трьох томах, упоряд. Г. Аркушин)» [26].

Аналіз неофіційних іменувань вимагає чіткого розмежування, які саме антропоніми до них потрібно зараховувати і якими термінами називати. В ономастиці немає єдиної загальноприйнятої дефініції, яка б повно окреслювала семантику *прізвиська*. «Словник української мови» подає таке тлумачення: «*Прізвисько* — найменування, яке іноді дається людині (крім справжнього прізвища та імені) і вказує на яку-небудь рису її характеру, зовнішності, діяльності, звичок» [27 VIII:108]. 1. Огієнко зазначає: «*Прізвисько* — найменування, яке дається іноді людині, особливо у сільських громадах, щоб характеризувати його зовнішній вигляд, вдачу, звички, від *при+звати*» [15: 127]. В інших словниках фіксуємо такі визначення: «*Прізвисько* — назвисько, назва, дана від якоїсь якості душевної чи тілесної або за якимось діянням» [25: 419]; «*Прізвисько* — ім'я, яке приложили до когось за жартом чи за якимось випадком» [30: 485]; «*Прізвисько* — назва, дана людині крім її імені, і яка містить в собі вказівку на яку-небудь рису характеру, зовнішності, діяльності особи» [25: 913].

Неоднорідне потрактування терміна *прізвисько* знаходимо в працях ономастів: «Прізвиська представляють неофіційні найменування людей, присвоєні їм співвітчизниками (сусідами, товаришами по роботі, навчанні і т. д.)» [28: 74]; «якщо до XVII ст. термін *прозвисько* використовували як рівноцінний синонім до терміна *особове ім'я*, то з XVII ст. його більше використовували в значенні додаткового другорядного іменування особи, здебільшого даного в жарт, в насмішку» [13: 155].

А. Коваль зазначає: «Влучна назва, дана людині, пізніше ставала її прізвиськом... *Прізвиська* — це характеристики, які найчастіше даються позаочі, коли про когось розмовляють у третій особі» [13: 156].

Ю. Редько пропонує таке визначення: «*Прізвисько* — це неофіційна, незафіксована документами особова власна назва. Виникнення прізвиськ завжди було мотивоване, і його значення добре зрозуміле як носієві, так і тим, хто прізвисько вигадав. Прізвиськом користується відносно невелика кількість людей... Прізвисько має найчастіше насмішкуватий, глузливий характер, і через те носій переважно не любить, коли його так називають» [24: 8].

П. Чучка пише: «*Прізвиська* — це іменування, які прямо чи метафорично характеризують денотата за його діяльністю, зовнішнім виглядом, за поведінкою» [38: 502].

М. Лесюк стверджує, що «*прізвисько* — це неофіційна розрізнювальна назва особи, що має додаткову інформативність і відома певному колу осіб» [16: 228]; Н. Хрустик вважає, що прізвиська потрібно розглядати як різновид фольклору: «Неофіційні антропоніми, як і твори різних видів усної народної творчості, відзначаються емоційністю,

виразністю. Багатство почуттів, найтонші їх нюанси, часто невловимі, містяться у семантиці прізвиськ» [34: 83].

О. Вербовецька зауважує, що «номінатори за допомогою прізвиськ називають конкретну особу, оцінюють її, характеризують, підкреслюють в денотаті якусь визначну рису або декілька рис зовнішності, характеру, поведінки, місця проживання і т. ін., тобто таких рис, якими носій відрізняється від інших осіб» [10: 113].

Існує багато синонімів на позначення терміна прізвисько. О. Горбач наводить терміни *притик*, *пр'їзва* [11: 426], І. Трійняк — *назвіс'ко* [31: 5], Ю. Редько — *вулична клічка* [24: 8], Г. і Д. Бучки — *назви по вуличному, продómки, прозівки* (їх уживають у своєму мовленні жителі Бойківщини) [9: 60]. На Західному Поліссі їх термінують як *прозвиська, гулични назви, менюхи* (від дієслова *манушити* 'кепкувати, дражнитися'), *менюши, применюхи, тателі, видірки, визвиська, прізви*. Недаремно місцеві жителі зазначають: / *вс'якого скажут / на кого хочте / йак стуруна / то так і нувина / у вас так / у нас так* //.

В ономастиці немає універсальної класифікації вуличних назв. Тому будь-який поділ у межах прізвиськ завжди умовний. Як зазначає Р. Осташ, «це зумовлено величезною гнучкістю прізвиськ, їх здатністю пристосовуватися до різноманітних обставин» [20: 118]. Здебільшого, говорячи про прізвисько, маємо на увазі одиничну, індивідуальну назву, проте системне вивчення народно-побутової антропонімії кожного регіону вимагає фіксації сімейно-родинних, внутрішньосімейних, групових, колективно-територіальних, інтимних неофіційних антропоніміє, які надзвичайно цікаві та колоритні.

У статті робимо спробу представлення загальної характеристики сімейно-родових вуличних назв Західного Полісся як важливого складника неофіційної регіональної антропонімії. Онімний фактаж зібрано експедиційним методом у 120 населених пунктах Волинської та Рівненської областей.

Неофіційні найменування не тільки ідентифікують чи характеризують особу, але й виразно вказують на її зв'язок із сім'єю, родиною, цілим поколінням. Таку функцію виконують сімейно-родинні вуличні назви, які передаються з покоління в покоління і які дуже давні, більш стійкі і триваліші, хоч давно вже втратили первісний експресивний компонент. І. Франко у своїх «Причинках до української ономастики» писав: «Ся людська пам'ять закріпилася в родовім прозвищі чоловіка, і воно відразу виявляло його як сина такого-то, всім відомого батька, як онука такого-то, всім пам'ятного діда, як члена такого-то дворища. Воно було свого рода документом, і через те нам зрозуміло, чому люди так дорожили ним, не дозволяючи ані в виговорі, ані в писанні ні в чім змінити його первісної форми» [33: 424]. Народнопобутові назви цікаві своїми лексичними та словотворчими засобами (пор.: чоловік **Пéрець** — дружина **Перці́ля** (Вишнівка Лбм В), чоловік **Пра́порщик**, дружина **Пра́порщикува**, дитина — **Прапорщине́** (Вишнівка Лбм В). Ще перші дослідники української антропонімії

В. Охримович [23] та І. Франко [33] звертали увагу на “систему матерню, батьківську, родову, ґрунтову, індивідуальну” в іменуванні людей, зазначаючи, “прзвища сільські переливаються з предків на потомків” [23: 303], “кожний чоловік має дві назви: одну індивідуальну, яку одержує при хрещенні, що вводить його в людську суспільність, а другу — родову, що переходить із батька або з матері на дитину” [33: 392]. В українській антропонімії родові вуличні назви (дехто відносить їх до прізвиць) вивчали Г. і Д. Бучки [9], І. Ковалик [12], Р. Остах [20–22], І. Сухомлин [29], М. Худаш [35], П. Чучка [38–39], родову ономастику Волині XVIII–XIX ст. досліджував І. Корнилович [14], проте й дотепер немає усталеної термінології щодо цих антропонімів. Р. Остах їх кваліфікує як “родинні, родові, внутрішньосімейні прізвиська” [22], П. Чучка — “родичівські або генесіонімічні прізвиська” [38], І. Корнилович — “народні родові прізвища” [14], В. Чабаненко — “колективно-родинні прізвиська” [36]. Жителі Західного Полісся послідовні у вживанні цих термінів: /о/ *то гинче / прізвисько то гідко так / а по двориську / по руду / то гарно //*, особливо коли рід славиться на все село: **Вигонівський** (Домашів Квр В), **Гусаківський** (Дубечне Ст В), **Карпівський** (Старий Мосир Квл В), **Лівусівський** (Рівне Лбм В). Отже, у західнополіських говірках наявна диференціація термінів *прізвисько* і *вулична назва*. Прізвисками означають переважно індивідуальні неофіційні антропоніми, тоді як назви *по-гуличному* — це сімейно-родинні (спадкові) найменування. Респонденти, розповідаючи про родинні прізвиська, зазначають: / *то по хаз'айіну так / то по дворис'ку / то ц'іле пудвір'я / то зроду вр'ід / то спукунв'іку / то хата ц'іла //*.

Досліджуючи західнополіську народно-побутову антропонімію, спостерігаємо, що майже кожне друге індивідуальне прізвисько закріпилося вже як родова назва і переходить не тільки від батьків на дітей, а й на внуків і правнуків. Закономірно, що носії сучасних сімейно-родинних вуличних назв можуть встановити первісного носія до третього-четвертого покоління, якщо ж неофіційне найменування виникло раніше, то стверджують: / *то ше куліс' прад'ід йакійс' був / то ше по н'ому було //*. Тут, певно, мають на увазі голову роду, який і був первісним носієм сімейно-родинної назви. Майже у всіх народно-побутових антропонімах первісний референт вуличної назви — чоловік як засновник і голова роду, / *то по хаз'айіну так //*, як зазначають респонденти. Рідше ці функції перебирала на себе жінка, яка була головнішою за чоловіка. На Західному Поліссі про таких говорять: «Чоловік — голова, а жінка — шия, як шия поверне, так і буде».

За мотиваційними особливостями виділяємо такі лексикотематичні групи (ЛТГ) сімейно-родинних неофіційних іменувань жителів Західного Полісся:

1. ЛТГ **«Вуличні назви, утворені від власного імені чи варіанта імені першонасія»** (зазначимо, що деякі з цих варіантів колись

функціонували як індивідуальні прізвиська, втративши свою первісну форму, бо ідентифікували в селі тільки цю особу, пор.: **Ганісіюня, Іванюха, Каляшик, Марциніха, Миколаюньо, Сахарко**). Відносимо назви за іменем першоносія, переважно демінутивні, утворені від українських чоловічих імен та їхніх варіантів: **Антоні, Симині** (Хотешів К-К В), **Гапонці, Тихонкі** (Пнівне К-К В), **Климукі, Савулі** (Доротище Квл В), **Купріянци** (Довжиця Мн В), **Каляшики** (Домашів Квр В), **Кліменті** (Берестяни Квр В), **Макарусіські** (Синове Ст В), **Миколаїкуви** (Майдан-Липненський Мн В), **Назарейки** (Погіньки Квл В), **Романчики** (Білашів Квл В), **Сахаркі** (Буцин Ст В), **Свиридуні** (Рівне Лбм В), **Хомі** (Поворськ Квл В). Окремо виділяємо неофіційні антропоніми з формально вираженою присвійністю: **Васілюві** (Олеськ Лбм В), **Гадамцюви** (Липне Квр В), **Гнацьови, Іванюхуви, Кузьмичкові, Мартінуви, Оніськови, Фідіткови** (Прилісне Мн В), **Дмитеркові, Павеликуві, Максимчукові** (Синове Ст В), **Миколаюнюви** (Столинські Смоляри Лбм В). Якщо ж жінка відоміша за свого чоловіка або є головою сім'ї, то родину прозивають за її іменем: **Ганісіюніни, Зосіни** (Хотешів К-К В), **Зоськи** (Поворськ Квл В), **Катюшчини** (Синове Ст В), **Марініни** (Рівне Лбм В), **Марцінихі, Мартикє** (Амбуків В-В В), **Оксенті Райчуні** (Довжиця Мн В), **Оксеньчині** (Доротище Квл В).

2. ЛТГ «Вуличні назви, утворені від роду заняття першоносія».

Ще В. Охримович зауважував, що «тих, котрі займаються якимсь ремеслом, називають звичайно після їх ремесла, і та назва стає ся з часом прозвищем, котре переходить відтак «от рода в род» [23: 306]. На Західному Поліссі фіксуємо найменування, що вказують на дуже давнє ремесло, яке зараз практично вийшло з ужитку, а також ті, що утворені від новіших реалій (таке явище простежуємо у межах одного населеного пункту): **Бригадірчики, Гуменні, Капітани** (Берестини Квр В), **Бондари, Маханіки** (Мельники Шц В), **Гусари** (Прилісне Мн В), **Драгуні** (Білін Квл В), **Капральчики** (Липляни Квр В), **Кравці** (Амбуків В-В В), **Кобзарі** (Лаврів Лц В), **Косаріки, Муляруви** (Доротище Квл В), **Матросі** (Метельне Квр В), **Мельники** (Кримне Ст В), **Сотники, Ткачі** (Домашів Квр В), **Олійники, Пасічники** (Чаруків Лц В), **Пожарніки, Трубії** (Залухів Рт В), **Чумаки** (Синове Ст В), **Шинкаріки** (Дубечне Ст В).

3. ЛТГ «Вуличні назви, які вказують на зовнішні чи внутрішні особливості первісного денотата». До цієї ЛТГ відносимо вуличні аитропоніми-характеристики зовнішнього вигляду першоносія (за статурою, зростом, пігментацією, особливостями ходи тощо): **Банякі** (пор. діал. *бан'ак* 'чавунний горщик будь-якої місткості' [8: 10] Клубочин Квр В), **Бугаї** (пор. діал. *бугай* 'некастрований племінний бик' [8: 35]), **Буслі** (пор. діал. *бусол* / *бусел* 'лелека' [8: 39]), **Дубари, Зайці, Тхоріки** (Берестяни Квр В), **Боцуни** (пор. діал. *боц'ун* / *боцун* 'лелека' [8: 29]) (Перемиль Гр В), **Ослі, Слуні** (Надчиці Мл Р), **Барані** (Погіньки Квл В), **Ведмедіки** (Поворськ Квл В), **Прудкі, Руді** (Дороти-

ще Квл В), **Кабані** (Домашів Квр В), **Капусті** (Столинські Смоляри Лбм В), **Коцюбі** (Дубечне Ст В), **Курносі** (Білін Квл В), **Лобії** (Кримне Ст В), **Мурашки** (Личани Квр В), **Снайпери** (Штунь Лбм В), **Чорни** (Машів Лбм В). Фіксуємо побутові антропоніми, мотивовані внутрішніми особливостями денотатів: **Дроздики**, **Гедзі** (Прилісне Мн В), **Круці** (Шклинь Гр В), **Мухі** (Ромашківка Квр В). Твірними основами цих вуличних іменувань виступає переважно апелятивна лексика. Щодо емоційного компонента, то в них він уже майже не відчутний.

4. ЛТГ «**Вуличні назви за місцем проживання першоносія або цілої родини**»: **Вигоновські** (Домашів Квр В), **Вировіські** (Хотешів К-К В), **Хуторянські**, **Озерянські** (Білін Квл В), **Багнуку** (Синове Ст В), **Вербині** (Рівне Лбм В), **Дубувчукé** (Амбуків В-В В), **Подграбники** (Карпилівка Квр В), **Сосницькі** (Личани Квр В).

Існують інші номінативні мотиви (за мовленням, соціальним станом, етнічною належністю тощо), проте це стосується лише одиничних репрезентантів, тому в окремі ЛТГ їх не виділяємо.

Аналізуючи сімейно-родинні найменування жителів Західного Полісся, доцільно акцентувати увагу на вуличних назвах дружин, синів, дочок, зятів, невісток, які утворені вже за відомими моделями або за допомогою специфічних формантів. П. Чучка зазначає: «Із чинників, від яких найбільшою мірою залежить у наш час вибір родича, на якого орієнтують новоутворюване прізвисько, найважливішими є, звичайно, популярність чи авторитетність цього родича та ступінь індивідуалізації його актуального найменування в даному мовному колективі» [38: 212].

Вуличні назви синів на Західному Поліссі утворені найчастіше від найменування батька двома способами:

1) прямим перенесенням вуличної назви батька: пор. прізвиська батьків: **Заєц**, **Польдик**, **Твердий**, такі ж самі прізвиська їхніх синів: **Заєц**, **Польдик**, **Твёрдий** (Берестяни Квр В). Як структурні компоненти в цих назвах функціонують розрізнявальні означення: **Бєцик Старший** (батько) — **Бєцик Малій** (син) (Погіньки Квл В), **Матня Старій** (батько) — **Матня Малій** (син) (Великі Дорогостаї Мл Р), **Старій Твёрдий** (батько) — **Малій Твёрдий** (син) (Берестяни Квр В);

2) за допомогою словотворчих засобів від особового імені або вуличного прізвиська батька: **Макарéчко** 'син Макара' (Хотешів К-К В), **Кунрійчик** 'син Купріяна' (Гута Рт В), **Назарéйко** 'син Назара' (Погіньки Квл В) і подібні вуличні найменування: **Макаренко** (Білашів Квл В), **Корне́йко** (Перемиль Гр В), **Никоді́мчик**, **Медве́дик**, **Бригаді́рчик** (Берестяни Квр В), **Даниле́вський** (Мельники Шц В), **Гадамівський** (Перемиль Гр В), **Власович** (Кримне Ст В), **Карпович**, **Якович** (Берестяни Квр В), **Баранчи́кув** (Гута Рт В), **Сергі́юв**, **Саку́нюв** (Погіньки Квл В), **Зайцу́в**, **Буга́йюв**, **Михо́дюв**, **Виліхванчи́кув** (Берестяни Квр В), **Джиге́нко** (Сильне Квр В). Якщо

син-байстрюк або батько загинув, виховує його мати, тоді сина іменують за її вуличною назвою: **Ду́нкувич, Зі́нін** (Машів Лбм В), **Ду́нювич** (Цумань Квр В), **Го́лік, Катеринчик** (Майдан-Липненський Мн В), **Зо́симич** (Хотешів К-К В), **Алувич** (Гута Рт В), **Ве́рчин** (Погіньки Квл В), **Марі́нчик** (Берестяни Квр В), **Хіма́к** (Холоневичі Квр В), **Яри́нич** (Синове Ст В). Єдиний виняток – **Тамарович** (сина прозивають за іменем матері, яке у селі одне; Хотешів К-К В). У с. Доросині (Рж В) такі випадки, коли батько загинув на війні, а сина виховувала мати, непоодинокі, що й зумовило появу поширених прізвищ **Даркович, Зо́ськувич, Катю́шович, Сиклі́тувич**, у яких твірна основа – ім'я матері + патронімічний суфікс.

Часто у вуличних назвах синів відбита безпосередня вказівка на родича найменованого: **Васи́ль Рябо́го, Ва́ся Курні́юв** (Погіньки Квл В), **Усти́н Сашко́, Плато́нув Ва́ся** (Мельники Піц В), **Ко́ля Васи́лінка** (Машів Лбм В). Серед усього зібраного фактажу наявні дві вуличні назви чоловіків, утворених від імені тещі: **Го́лік** (Синове Ст В), **Катю́ник** (Погіньки Квл В). Аналізуючи родинні найменування жінок (дружин, дочок, невісток), якоїсь певної закономірності в їх творенні не спостерігаємо.

При творенні вуличної назви дружини, дочки або невістки можуть бути вживані однакові форманти, пор.: **Барабу́сюва** 'дружина, дочка і невістка **Барабу́ся**', **Дани́лиха** 'дружина і невістка Данила' (Берестяни Квр В). Для розрізнення найменованих у розмовній системі часто послуговуються вказівкою на особове ім'я носія, пор.: **Барабу́сюва Мар'я́нка, Барабу́сюва Ка́тя, Барабу́сюва Ва́ля**. Очевидно, це мотивовано тим, що вулична назва – найбільш нестійка антропоніма одиниця, яка не піддається ніяким граматичним законам, а є народною мовотворчістю. Наведемо найпоширеніші моделі: **Мака́рчиха** 'дружина Макара' **Не́стириха** 'дружина і дочка Нестера'; подібні жіночі родинні найменування: **Дем'я́ниха** (Берестяни Квр В), **Іваню́хува, Онись́чиха** (Прилісне Мн В), **Вікторі́ха, Буга́йшка, Буга́йова** (Берестяни Квр В), **Тока́рішка, То́карува** (Гута Рт В), **Гадамі́вська** (Перемиль Гр В), **Масю́тіська** (Олеськ Лбм В). Вуличні назви за матір'ю творять за тим самим принципом, що і назви синів, тільки з використанням інших словотворчих засобів (у їх творенні основну функцію виконує присвійно-прикметниковий формант **-ин(а)**: **Гали́нчина, Павлі́нишина** (Берестяни Квр В), **Дарчи́на** (Буцин Квл В). Хоча в деяких родинних вуличних назвах спостерігаємо тенденцію творення жіночих прізвищ: **Карате́їха** 'дружина Каратє́я' і **Карате́їшка** 'дочка Каратє́я' (Перемиль Гр В), **Костопра́виха** 'дружина Костопра́ва' і **Костопра́вува** 'невістка Костопра́ва' (Берестяни Квр В). Відзначимо також, що вибір словотворчого форманта залежить і від віку референта: суфікси **-их(а), -іх(а)** використовують здебільшого для творення родової назви старшої жінки, пор.: **Барабу́сіха, Виліхва́нчиха, Михо́діха, Никоди́миха, Ринда́ліха** (Берестяни Квр В); **-ішк(а), -ишк(а)** для

назв молодих жінок: **Бугайішка, Бараб'усішка, Миходішка, Никодімишка, Ріндалішка**. Цікава з погляду творення родова назва **Климихі** 'жінки з Климишіного роду' (Гута-Камінська К-К В). Модель творення вуличного найменування така: **Климихі** 'дочки Климихі' **Климиха** 'дружина Клима'.

В антропонімічних системах окремих населених пунктів фіксуємо збірну вуличну назву дітей: **Зайчата** 'діти Зайчиків' (Синове Ст В), **Перцине́та** 'діти П'єрців', **Прапорщине́та** 'діти Прапорщиків' (Вишнівка Лбм В), **Шпачене́та** 'діти Шпаків' (Рівне Лбм В), **Часня́та** 'діти Чайки' (Олесек Лбм В). Коли у сім'ї троє і більше дітей однакової статі, для їх іменування в селі використовують структури **Ковальові хлопці, Здоровикові дівчата** (Синове Ст В), **Завфермуви хлопці** (Заболоття Лбм В).

Цікаво простежити паралельні родинні найменування, де друга назва переважно демінутивна, пор.: **Круці** і **Круцики** (Шклинь Гр В), **Дроздуви** і **Дроздики** (Прилісне Ми В), **Коті** і **Котіки** (Хотешів К-К В), **Бригадіруви** і **Бригадірчикі** (Берестини Квр В), **Вовкуві** і **Вовчикі**, **Козлі** і **Козликі** (Залухів Рт В), **Зосі** і **Зоськи** (Поворськ Квл В).

Зміна сімейно-родинної назви людини відбувається найчастіше при зміні її сімейного стану. Коли жінка йде в невістки, то вона іменується вуличною назвою родини чоловіка. Ось як це явище пояснюють респонденти із с. Матів Лбм В: / *була Скорша / з рудини Скоршого / вийшла за́муж за Миколайу́н'ового / і стала ото́ тип'єр Миколайу́н'ува* //. Те ж саме стосується і вуличної назви чоловіка, який іде у приймаки: // *був Учкарікув // пришов у примаки / і став Іл'єктр'ікув* //. Якщо жінка йде в невістки у своє рідне село, то для її ідентифікації вживають паралельні народно-побутові антропоніми: або родову назву батька, або вуличне найменування родини чоловіка, пор.: **Катя Булганінува** і **Катя Бараб'усюва, Марія Никодімува** і **Марія Романчукова** (Берестяни Квр В).

Незважаючи на те що сімейно-родинні антропоніми експресивно-нейтральні, і в них уже майже не простежуємо гіпокористичний чи демінутивний компоненти, як в індивідуальних прізвиськах, вони дуже давні, більш стійкі, колоритніші. Якщо людина з образою ставиться до свого індивідуального прізвиська і функціонує воно „поза очі», то сімейно-родовою назвою вона пишається, адже вуличне найменування по батькові, матері, дідові чи бабі зв'язує її з сім'єю, з родинною традицією: / *ми з і сла́вного Вигоно́в'кого роду* //, — зазначають респонденти. У кожного населеного пункту свій „код» і своя специфіка у творенні сімейно-родинних неофіційних іменувань. Нижче подаємо схему деривації сімейно-родинної вуличної назви, представлені у говірці с. Берестяни Квр В: **Бугай** (дід) **Бугай** (прізвисько родини) **Бугай, Бугаюв** (чоловік) → **Бугайчиха, Бугайова, Бугайха** (дружина) → **Бугайчикі** (діти) → **Бугайчик, Бугайочок, Бугайчин** (син) ↔ **Бугайішка, Бугайчина** (дочка).

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ РАЙОНІВ

В-В — Володимир-Волинський	Мл — Млинівський
Гр — Горохівський	Мн — Маневицький
Квл — Ковельський	Рж — Рожищенський
Квр — Ківерцівський	Рт — Ратнівський
К-К — Камінь-Каширський	Ст — Старовижівський
Лбм — Любомський	Шц — Шацький
Лц — Луцький	

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ ОБЛАСТЕЙ

В — Волинська Р — Рівненська

1. *Аркушин Г.* Варіанти імені, жартівливі прізвиська, псевдоніми та криптоніми Лесі Українки. // Дивослово. — 1995. — № 2. — С. 15–16.
2. *Аркушин Г.* До питання про виникнення прізвиськ. // Велика Волинь: минуле і сучасне: Тези регіональної наукової конференції [14–16 листопада 1991 р.]. — Рівне, 1991. — С. 85–87.
3. *Аркушин Г.* Західнополіські прізвиська, утворені лексико-семантичним способом. // Acta Onomastica. — Ročník XLI–XLII. — Praha, 2001. — S. 7–17.
4. *Аркушин Г.* Прізвиська вчителів: мотивація, словотвір, виховний аспект. // Урок української. — 1999. — № 2–3. — С. 28–33.
5. *Аркушин Г.* Прізвиська-композиції в говірках Західного Полісся. // Slowianskie composita antroponomiczne. — Rozprawy Slawistyczne. 16. — Lublin, 2000. — S. 39–44.
6. *Аркушин Г.* Прізвиська і прізвиська у складі мікротопонімів. // Шоста Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства. — Луцьк, 1993. — С. 443–444.
7. *Аркушин Г.* Силенська гутірка: Топоніміка, люди, мова. — Мельбурн: Спадщина, 1994. — С. 22–48.
8. *Аркушин Г. Л.* Словник західнополіських говірок. У 2 тт. — Т. 1. А–Н. — Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. — 354 с.
9. *Бучко Г., Бучко Д.* Неофіційні та сімейно-родові іменування в сучасній антропонімії Бойківщини. // Przewiska i przydomki w językach słowiańskich. — Czejsz 1. — Rozprawy Slawistyczne. 14. — Lublin, 1998. — S. 59–69.
10. *Вербопецька О.* Індивідуальні прізвиська Тернопільщини, мотивовані назвами тварин. // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. Слов'янська філологія. — Чернівці, 2007. — С. 114–118.
11. *Горбач О.* Південноволинська говірка й діалектний словник села Ступно, кол. повіту Здолбунів. // Горбач О. Зібрані статті. 5. Діалектологія. Фотопередрук. — Мюнхен, 1993. — С. 426–430.
12. *Ковалик І.* Типологія системи словотвору прізвиськ жителів села Млини Жежівської області ПНР. // Повідомлення угорської ономастичної комісії. — К., 1967. — Вип. 4. — С. 15–30.
13. *Коваль А.* Життя і пригоди імен. — К.: Наук. думка, 1986. — С. 154–163.
14. *Корнилович М.* Народна родова ономастика на Волині наприкінці XVIII і в першій половині XIX в. // Етнографічний вісник. — К., 1930. — Вип. 9. — С. 127–131.
15. Митрополит Іларіон. Етимологічно-семантичний словник української мови. — Вінніпег, 1995. — Т. 4. П–Я. — 557 с.
16. *Лесюк М.* Прізвиська жителів гуцульських сіл. // Przewiska i przydomki w językach słowiańskich. — Czejsz 1. — Rozprawy Slawistyczne. 14. — Lublin, 1998. — S. 227–240.
17. *Лищинська Г.* Сучасні прізвиська на Покутті. // Слов'янське мовознавство. — Ужгород, 2001. — Вип. 4. — С. 320–323.
18. *Наливайко М.* До питання про прізвиська за фізичними ознаками носія. // Студії з ономастики та етимології. 2004 / Відп. ред. О.П. Карпенко. — К., 2004. — С. 123–125.
19. *Наливайко М.* Народнo-побутова антропонімія Верхньої Наддністрянщини. // Вісник Львівського нац. ун-ту. Серія філологічна. — 2004. — Вип. 34. — Ч. 2. — С. 180–184.

20. *Остап Р.* Із життя сучасних українських прізвиськ. 1. // Українська пропріальна лексика: матеріали наукового семінару (13–14 вересня 2000 р.) — К.: Київ, 2000. — С. 115–121.
21. *Остап Р.* Із життя сучасних українських прізвиськ. 2. // Українське і слов'янське мовознавство. — Ужгород, 2001. — Вип. 4. — С. 408–412.
22. *Остап Р.* Із життя сучасних українських прізвиськ. 3. // Діалектологічні студії. 6. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. — Львів, 2006. — С. 293–302.
23. *Охримович В.* Про сільські прозвища. // Житє і слово. — Львів, 1895. — Т. 3. — С. 302–307.
24. *Редько Ю.* Передмова. // Редько Ю. Словник сучасних українських прізвиськ: У 2 тт. — Львів: НТШ, 2007. — С. 6–9.
25. Словарь Академии Российской. — СПб., 1794. — Т. 5. — 919 с.
26. Словник прізвиськ північно-західної України. В 3 тт. [упоряд. Г. Л. Аркушин]. — Луцьк: РВВ «Вежа» Волин, нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009.
27. Словник української мови: В 11 тт. — К., 1970–1980.
28. *Суперанская А.* Структура имени собственного (фонология и морфология). — М., 1969. — 362 с.
29. *Сухомлин І.* Українські прізвиська людей як власні родові назви. // Говори і ономастика Наддніпрянщини. — Дніпропетровськ, 1970. — С. 30–58
30. *Трійняк І.* Словник українських імен. — К.: Довіра, 2005. — 509 с.
31. Толковый словарь русского языка [ред. Д. Н. Ушакова]. — М., 1939. — Т. 3.
32. *Федотова Н.* Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика творення тексту оніма: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (Рукопис). — Луганськ, 2008. — 208 с.
33. *Франко І.* Причинки до української ономастики. // Зібрання: у 50 тт. — К., 1982. — Т.1. — С. 391–426.
34. *Хрустик Н.* Прізвиська як вид усної народної творчості. // Мова та стиль українського фольклору: Зб. наук, праць. — К., 1996. — С. 80–84
35. *Худащ М.* З історії української антропонімії. — К.: Наук. думка, 1977. — 362 с.
36. *Чабаненко В.А.* Прізвиська в системі експресивних засобів народнорозмовної мови (на матеріалі говірок Запорізької та Дніпропетровської областей). // Повідомлення Української ономастичної комісії. — К.: Наук. думка, 1976. — Вип. 14. — С. 16–20.
37. *Чабаненко В.* Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини: У 2-х кн. — Запоріжжя, 2005.
38. *Чучка П.* Антропонімія Закарпаття: Дис. ...докт. філол. наук: спец. 10.02.01. «Українська мова». — К., 1969. — 671 с.
39. *Чучка П.* Прізвиська і дворянські (шляхетські) додатки до прізвиськ — хронологія, функції та суспільний статус. // Slowiariska onomastyka: Encyklopedia / Pod redakcją Ewy Rzetelskiej-Feleszko i Aleksandry Cieślukowej przy współudziale Jerzego Dumy. — Warszawa — Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 2002. — S. 502–504.
40. *Чучка П.П.* Прізвисько. // Енциклопедія «Українська мова». — К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. — С. 494.
41. *Чучка П.П.* Сучасні вмотивовані прізвиська і словотворча структура прізвиськ. // Zasedanie Medzinár. Komis, pre slovan. Onomastiku a V. Sloven onomastická konf.: Zb. materiálův. — Bratislava, 1976. — S. 83–88.

Nataliya Shul's'ka (Luts'k)

THE FAMILY ANTHROPONIMIE OF WESTERN POLISSYA.

In the article the family nicknames of Western Polissya habitants are analysed. Four lexical-thematic groups are selected for system description. The functioning nicknames of the sons and daughters on Western Polissya are traced.

Key words: Western Polissya, lexical-thematic group.